

внутрішніх справ України № 575 від 07.07.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text>.

4. Діденко Є.О. Відносини України та міжнародної організації кримінальної поліції Інтерполу. стат. канд. юр. наук. юридичний вісник «Україна і світ» 2020. № 5. ст 137 – 143.

5. Стрельцов Є.Л. Економічні злочини: внутрідержавні та міжнародні аспекти. навч. посібн. Одеса: Астропринт, 2000. 476 с.

Кузьміна Анастасія Євгенівна,
здобувач вищої освіти навчально-наукового інституту заочного та дистанційного навчання Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри криміналістики
та судової медицини Національної академії внутрішніх справ **Патик Л. Л.**

СУДОВО-МЕДИЧНА ЕКСПЕРТИЗА ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ

Судово-медична експертиза забезпечує об'єктивну оцінку медичних аспектів кримінальних проваджень. Цей вид експертизи грає критичну роль у встановленні обставин кримінального правопорушення, оскільки дозволяє виявити причинно-наслідкові зв'язки між діями правопорушників і наслідками для жертв. Актуальність цієї теми обумовлена постійним зростанням кримінальної протиправності, зокрема, насильницьких кримінальних правопорушень, а також необхідністю підвищення ефективності розслідувань. В умовах сучасного кримінального середовища, яке постійно змінюється, важливо впроваджувати новітні технології, адаптувати методи та стратегії, що застосовуються у судово-медичній експертизі.

Зростаючі вимоги до якості та швидкості експертних досліджень сприяють розвитку нових технологій, таких як аналіз ДНК, що відкриває нові можливості для ідентифікації правопорушників і встановлення обставин кримінального правопорушення. Зважаючи на це, судово-медична експертиза стає незамінним інструментом у руках правоохоронних органів, оскільки вона здатна не тільки підтвердити, але й спростувати різні факти кримінальної протиправної події.

Судово-медична експертиза охоплює широкий спектр питань, основними з яких слід назвати такі:

1. Визначення причин смерті. Експерти аналізують обставини, що призвели до смерті, використовуючи гістологічні, токсикологічні та судово-генетичні методи. Це особливо важливо у провадженнях, пов'язаних із вбивствами та насильством, оскільки чітке встановлення причин смерті може суттєво вплинути на хід розслідування та судові рішення [3, с. 25].

2. Встановлення характеру і ступеня тяжкості тілесних ушкоджень. Оцінка тілесних ушкоджень допомагає визначити насильницький характер дій правопорушника. Як зазначає А. Л. Костенко, точне встановлення ступеня тяжкості ушкоджень є вирішальним для кваліфікації протиправних дій [3, с. 56].

3. Дослідження наявності отруєнь та їх наслідків. Судово-медична експертиза також проводить аналіз можливих отруєнь, що може бути критично важливим у провадженнях про вбивства або замаху на вбивство, де речовини можуть використовуватися як засіб для заподіяння шкоди [7, с. 58].

4. Аналіз слідів біологічного походження. Дослідження крові, слини, сперми і волосся є важливими для встановлення факту ідентифікації особи та підтвердження чи спростування участі конкретних осіб у кримінальному правопорушенні. Впровадження нових технологій, таких як ДНК-дактилоскопія, значно підвищило точність і швидкість цих досліджень [2, с. 106–108].

Слід зазначити, що в Україні, незважаючи на певний прогрес у розвитку судово-медичної експертизи, існують серйозні проблеми. Наприклад, недостатнє матеріально-технічне забезпечення експертних установ може негативно вплинути на якість проведення досліджень. Дослідження В. П. Семенченка підкреслює, що обмеження у фінансуванні можуть призводити до затримок у виконанні експертиз та неналежної їх якості [7, с. 56]. Це ставить під загрозу ефективність розслідувань та забезпечення справедливості у кримінальних провадженнях.

Історично судово-медична експертиза має глибокі корені. Перші задокументовані випадки судово-медичних досліджень датуються середньовіччям, коли лікарі залучалися для визначення причин смерті під час розслідувань правопорушень. Проте до 1980-х років експертиза обмежувалася лише встановленням групової належності. Це мало певне значення для кримінальних розслідувань, але не йшло в жодне порівняння із ідентифікацією особи, наприклад, дослідженням відбитків рук.

Винахід англійського генетика А. Джеффріса у 1985 році здійснив революцію у галузі судових наук. Новий спосіб ідентифікації людини, відомий як ДНК-дактилоскопія, став важливим інструментом для правоохоронців. Ця технологія дозволила точно встановлювати особу за її біологічним матеріалом, що суттєво підвищило ефективність розслідувань [4, с. 22; 8, с. 106].

У 1991 році, після проголошення незалежності України, законодавча база судової експертизи почала формуватися на основі міжнародних стандартів та національних традицій. Це стало важливим кроком у розвитку судово-медичної експертизи в Україні. Проте досі існують проблеми, пов'язані з недостатньою правовою базою та нестачею кваліфікованих спеціалістів, що потребує термінового вирішення [1, с. 106–108].

Сучасні технології, такі як ДНК-лабораторії ANDE 6С, здатні проводити ідентифікацію особи за слідами біологічного походження (кров, слина, кісткові залишки) всього за шістьдесят хвилин. Ці пристрої швидко завойовують популярність завдяки своїй здатності забезпечувати оперативні результати в критичних ситуаціях, зокрема, під час катастроф або масових подій, де термінова ідентифікація жертв є критично важливою. Цей апарат використовує автоматизовані процеси аналізу та алгоритми, що дозволяють точно визначати генетичні маркери, які є унікальними для кожної особи [6].

Попри свою швидкість, згадані вище ДНК-лабораторії, стикаються з критикою з боку традиційних судово-біологічних лабораторій, оскільки деякі експерти вважають, що повноцінні лабораторні дослідження все ще забезпечують більш детальну та точну інформацію, особливо в складних випадках, де необхідна глибока аналітика [7, с. 96–98]. Проте розширення використання сучасних лабораторій свідчить про зростаючі вимоги до швидкості та ефективності в сфері криміналістики.

Судово-медичні експертизи мають ключове значення для кримінальних проваджень, оскільки вони дозволяють:

1. Встановити об'єктивну істину. Судово-медичні експерти проводять об'єктивні дослідження, результати яких служать основою для прийняття рішень судом. Вони можуть підтверджувати чи спростовувати версії сторін, що суттєво впливає на хід провадження [7, с. 56].

2. Забезпечити права обвинувачених і потерпілих. Справедливий судовий процес вимагає, щоб усі докази були перевірені і досліджені, включаючи медичні. Це дозволяє

захистити права всіх учасників процесу, особливо у випадках, де йдеться про насильство або вбивства [2, с. 106–108].

3. Визначити ступінь провини. Судово-медичні експертизи допомагають у визначенні міри провини, наприклад, у провадженнях про нанесення тілесних ушкоджень, де важливо чітко окреслити, наскільки серйозними були наслідки для потерпілого [3, с. 25].

4. Покращити правозастосування. Надання високоякісних судово-медичних експертиз сприяє кращому правозастосуванню, підвищуючи довіру суспільства до правоохоронних органів та судової системи в цілому. Це, в свою чергу, впливає на запобігання кримінальним правопорушенням, оскільки підвищена довіра до системи правосуддя може зменшити рівень правопорушень [2, с. 58].

Особливу увагу слід приділити етичним та правовим аспектам проведення судово-медичної експертизи, які висвітлені у праці А. О. Петрова. Висновки експертів мають бути неупередженими та об'єктивними, щоб забезпечити справедливий розгляд кримінального провадження у суді, що є критично важливим у контексті правосуддя. Етика в цій галузі полягає у неухильному дотриманні норм і стандартів проведення досліджень, що включає забезпечення конфіденційності, точності і відповідальності за отримані результати [5, с. 33–35].

Підсумовуючи наведене, слід зазначити, що судово-медична експертиза є критично важливим елементом у системі кримінального правосуддя, оскільки вона дозволяє ефективно розслідувати кримінальні правопорушення, що пов'язані з насильством, ідентифікувати жертв та правопорушників, а також встановлювати обставини вчиненого діяння. Сучасні технології, такі як ДНК-аналіз та інноваційні методи дослідження, суттєво підвищують точність і швидкість судово-медичних експертиз, що має вирішальне значення у випадках, де кожна хвилина може вплинути на результат розслідування. Однак, попри всі досягнення, існують серйозні проблеми, з якими стикається ця галузь, такі як недостатнє фінансування, брак кваліфікованих кадрів і обмеження в технічному забезпеченні. У цьому контексті важливо також розвивати програми навчання для експертів, підвищуючи їх кваліфікацію та забезпечуючи доступ до новітніх знань і технологій. Лише за умови комплексного підходу до вирішення існуючих проблем можна сподіватися на підвищення якості судово-медичних експертиз в Україні, що, в свою чергу,

сприятиме справедливості у кримінальних провадженнях та зміцненню довіри суспільства до правоохоронних органів.

Список використаних джерел

1. Василенко Т. П. Інновації у судово-медичній експертизі. Харків: Право, 2021. 270 с.

2. Грищенко С. В. Використання ДНК-аналізу в криміналістиці. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2020. 208 с.

3. Костенко А. Л. Основи судової медицини. Київ: Видавництво «Юрінком Інтер», 2015. 328 с.

4. Мельник О. Г. Сучасні проблеми судово-медичної експертизи. Київ: Аристей, 2019. 300 с.

5. Петров А. О. Етика і право у судовій медицині. Одеса: Одеський національний університет, 2018. 144 с.

6. Поліції передали сучасні ДНК-лабораторії ANDE 6C. 14 січ. 2023 р. URL: <https://mil.in.ua/uk/news/politsiyi-peredaly-suchasni-dnk-laboratoriyi-ande-6c/>

7. Семенченко В. П. Судова медицина та криміналістика. Харків: Право, 2017. 256 с.

8. Степанюк Д. Р. Становлення та розвиток криміналістичного ДНК-аналізу. *Теоретичні та прикладні проблеми судової експертизи і криміналістики* : тези доп. учасників наук.-практ. конф. (Харків, 30 вер. 2022 р.). Харків: НДІ ППСН, 2022. С. 106-108.

Куций Віктор Васильович,
аспірант кафедри криміналістики
та судової медицини Національної
академії внутрішніх справ

ЧАС ВЧИНЕННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ НЕЗАКОННОГО ЗАЙНЯТТЯ РИБНИМ, ЗВІРИНИМ АБО ІНШИМ ВОДНИМ ДОБУВНИМ ПРОМИСЛОМ

Час вчинення кримінального правопорушення є суттєвим елементом обстановки вчинення, що входить в криміналістичну характеристику кримінального правопорушення. Це може бути час, пов'язаний з певним сезоном, з настанням темряви або, навпаки, світлого періоду доби, періодом відпочинку або періодом відсутності на місці злочину «зайвих» людей, які можуть стати небажаними свідками. Місце кримінального правопорушення (ділянка місцевості, приміщення) розглядається як певна територія, на якій розташовані об'єкти, що певним чином впливають на процес